

JACQUES BAINVILLE: HISTOIRE DE DEUX PEUPLES CONTINUÉE
JUSQU'À HITLER. A. Fayard & Cie, Paris 1933.

Snadno uhodnete, že dva národy, jejichž dějiny v hrubých rysech načrtl autor Jacques Bainville, jsou Francie a Německo. Málokdo dovede s tak obdivuhodnou snadností přelétnouti dějiny a zhustiti tolik století na několika stranách; je k tomu třeba důkladného vzdělání, pevné chuti ke generalisování a k povšechným ideám, a dokonce i jisté vášně. Nemyslím, že v případě, kdyby nechtěl něco dokázati nebo něco dosvědčiti, by historik mohl naléztí potřebný elán k tomu, aby mohl jedním skokem přeletěti deset století a aby mohl s takovou elegancí nakresliti tak gigantický obraz.

Podíváte-li se však na obě data, kterých Bainville použil jako počátku a konce ve svém díle — duben 1915 a duben 1933 —, pochopíte ihned, kterým směrem je orientován důkaz, jenž vyplývá z konfrontace obou národů. Obě data patří ve skutečnosti k těm, kdy se Francie nemohla bez obav podívati na druhou stranu Rýna. V dubnu roku 1915, když se Německo probilo za francouzské hranice, připravovalo se již k úsilí, kterým, jak doufalo, si získá vítězství nad spojenci a pak hegemonie v Evropě a v celém světě. V dubnu 1933 sjednoceno ve svém přání zničití mírovou smlouvu versailleskou a uniknouti následkům své porážky soustřeďuje se Německo kolem jediné osoby — Adolfa Hitlera a aspoň v řeči rozvíjí bismarckovskou energii.

Snadno ovšem pochopíme, že Jacques Bainville nejeví se pro tuto periodu jako nijaký zvláštní optimista a že jest toho názoru, že francouzská demokracie nemůže v žádném případě pochopiti dnešní opravdové Německo. Kdyby byl začal psáti své dílo nikoliv v dubnu 1933, nýbrž v květnu 1937 nebo v říjnu 1940, díval by se snad na celý problém jinak. Francouzská demokracie nezdála by se snad tak stupidní ve své politice vůči Německu a možná, že Hitlerova aventura, až bude jednou zlikvidována, bude činiti pouze dojem tragikomické epizody bez opravdové důležitosti.

* * *

Nejmarkantnější rys této ostatně vynikající knihy je skutečně upřímný, loyální a naprostý pesimismus. Bainville nevěří ani na okamžik v možnost Evropy pacifické, sjednocené a pracující klidně v míru a svobodě. Nechce ani pohlížeti na to jako na obraz, který má býti uskutečněn, jako na cíl, jehož se má dosáhnouti. Nepřihlížíme-li k myšlence na hegemonii jednoho národa nad zotročenou Evropou, Bainville považuje veškerou formu evropského sjednocení za utopickou. Nemá evropskou hlavu a pokládá to také za svou přednost; nemluví po evropsky a gratuluje si dokonce k tomu. Chtěl by naopak pro dobro Francie a pro klid Evropy, aby byla potlačena veškerá myšlenka „evropeanismu“. Je-li však pošetilé doufati v pacifickou Evropu, je jasné, že celá naše politika musí směřovati k zeslabení moci státu, který přímo ohrožuje Francii — Německa. Jacques Bainville klade přímo jako princip, že germanismus je ustavičným nebezpečím pro evropský mír a že tedy je nutno tento germanismus zničití, obrátiti jej v prach, rozkouskovati Německo tak jako po vestfálském míru, který připadá našemu historikovi jako vrchol politické dovednosti a předvídavosti.

Žák Guichardinův, Macchiavelliho a kardinála Richelieu, pohrdá Jacques Bainville sentimentalismem a morálkou v politice. Necení-li vůbec mírovou smlouvu versailleskou, je to proto, že tato mírová smlouva, místo aby byla politickou, byla smlouvou umravňující, v níž se trestali ti, kteří byli považováni za původce války, při čemž se ponechával Německu zcela pocit jednoty v jeho porážce.

Jedním slovem Jacques Bainville není naprosto přívržencem generosní politiky. Generosita, která je dědictvím ideologie 18. století, se stala lyrickým tematem pro historiky 19. věku. Klásti proti národu panovníka, přáteli si nastolení všeobecné republiky, probouzení národní uvědomění lidu, pomáhati vzkříšení potlačovaných národů, to vše se zdá autoru Bainvillovi nebezpečnou naivností. Je pravda, že texty, které našel u historiků romantických, zejména u Micheleta, mu zjevně dávají za pravdu. Nebylo možno znovu přechísti roku 1871 bez trpkého úsměvu následující řádky, které napsal Michelet připomínaje si svátek 4. března 1848, kdy exulanti z utlačovaných zemí defilovali v Paříži před kostelem Madeleine, nesouce prapory svých národů: „Jaké to pohnutí. Kolik tu bylo modliteb a přání za jednotu těchto národů! Ať nám dopřeje Bůh, říkali jsme tehdy, viděti jednu velkou a mocnou Německo, velkou a mocnou Itálii! Evropský koncil zůstává neúplný, neharmonický, podrobený tvrdým, krutým fantasiím, surovým válkám králů, pokud národy samy se neobjeví v plné síle a majestátnosti a nepřidají tak nový prvek moudrosti a míru bratrské rovnováze světa.“ Jistě Bainville marně bojuje tu proti Micheletovým ideálním názorům, ale je přece jen značně daleko odtud k tomu, aby v těchto větách byl spatřován „monumentální důkaz všech ilusí demokracie“.

Neboť buď se úžasně mýlím, nebo princip sebeurčení národů přece jen vzkřísil po válce dva velké národy k životu: Polsko a Československo. Tyto dva národy vstaly z mrtvých dík generositě, která proniká v naivním textu Micheletově, dík důvěře, kterou měly samy v sebe a také dík úsilí a podpoře Francie. Jacques Bainville, který by si byl přál rozkouskování germánského Německa roku 1919 činí pouze rychlé narážky na znovuzrození těchto dvou velkých národů vklíněných do Německa a přibitých k jeho bokům. Je tak bezpečně jist, že nepodceňuje důležitost této historické události? Mohl by tvrditi, že „demokratická generosita“ není zcela odměněna věrnou náklonností a oddaností, kterou projevují Polsko a Československo vůči Francii? Ví, zda jednou v budoucnosti tyto národy nebudou hráti prvotřídní roli?

* * *

Avšak Jacques Bainville je rozhodným přívržencem tohoto názoru: francouzská politika vůči Německu, pokud je inspirována demokratickými principy, je pouze řetězem hrubých omylů. Od r. 1792 všechny tři francouzské republiky dělaly chybu za chybou, zatím co monarchie, počínajíc už Kapetovci, skoro vždycky se dívala správně a počínala si takovým způsobem, aby udržovala Německo v anarchii, která zajišťovala bezpečnost Francie.

Celý důkaz dovednosti, kterou projevila francouzská monarchie a její ministři proto, aby učinila Německo bezmocným, je velmi zajímavý. Všeobecně se nevěří dnes, že před deseti stoletími byla diplomacie subtilní a komplikovaná; zapomíná se, že Nabuchodonozor v Babyloně měl už své „Quai d'Orsay“ obdivuhodně organisované, rozdělené v departementy s emisary majícími pečovati o propagaci v cizině. Nesmíme se tedy vůbec diviti, že francouzští králové, jsouce si stále jasně vědomi nebezpečí, které pro jejich království tvořilo silné a mocné Německo, pracovali neustále, aby je rozdělili. Filip-August se spojil s papežem Inocencem III., aby mohl porazit příliš silného Otu a postaviti na jeho místo mladého Friedricha, a ukazuje tímto činem monarchii cestu, po které se má bráti, a jeden z rádců Jindřicha II., Marcillac, jasně formuluje taktiku, kterou jest třeba sledovati: „pečovati o to, aby záležitosti Německa byly stále v co největších možných neshodách.“

Proto také vestfálský mír, který činí z Německa rozdělenou mosaiku, hnízdo rivalit a sporů, může být správně pokládán za korunu takové politiky. Že tato politika dala Francii relativní bezpečnost, toho není možno popřít, ale nezajistila jí mír, protože Francie pozvolna vlastně stále válčila za Ludvíka XIV. a protože její území bylo několikrát za sebou napadeno.

Jacques Bainville vychvaluje francouzskou monarchii proto, že během 18. století, jen s krátkou výjimkou, vedla politiku protipruskou a příznivou Rakousku. Odsuzuje „filosofy“ 18. století a revolucionáře proto, že neviděli, že hrozícím nebezpečím není už Rakousko, nýbrž Prusko. Bylo možno však předvídati, že Prusko bude oním jádrem, kolem něhož se utvoří německé sjednocení? Což Rakousko císařovny Marie Terezie se nezdálo hroznějším než zvětšené léno bývalého kurfürsta braniborského? Je snadno tehdy, když už zrno vzklíčilo, měřiti sílu, která byla v něm uzavřena, ale jak mohl člověk roku 1792 rozlišiti, kdo z Rakouska nebo Pruska bude obávanějším nepřítelem Francie?

Stejně není v tom určitá protinapoleonská zaujatost, vidí-li se v „recesu“ z r. 1806 počátek a původ moderního Německa sjednoceného pod panstvím Pruska? Což pocit soudržnosti, který sesílil v Německu po bitvě u Jeny, nevznikl v ponížení z porážky a z břemena, které bylo uvaleno na německý národ spíše než z národního rozdělení?

Měl-li bych dále kritizovati Bainvillu, musil bych ještě zdůrazniti, že si nevšímá dostatečně prvku sentimentálnosti. Jsem zajisté stejného mínění jako on, že politika nesmí být sentimentální, to však neznamená, že musí zneuznávat cit a jeho dynamiku. Pokud nebyl úplně potlačen elán jednotlivce nebo národa — a kdo se může pochlubiti tím, že to dovede? — jest třeba počítati i se spirituálními, duchovními silami, které jsou v nich skryty. Jacques Bainville se snad domnívá, že tradiční diplomacie monarchie by roku 1919 byla dovedla zajistiti Francii bezpečnost dlouhého trvání rozkouskováním německé říše a okupací Porýní. To by však bylo příliš laciné obchodování vůlí, hrdoostí a chutí žiti celého národa. Že francouzští negociátoři nepronikli vždy německou dvojitostí, že byli oklamáni lživými sliby, to dnes snad nikdo nepopírá. Bylo však naprosto třeba zoufati nade vším a vrátiti se k systému brutální síly, rozdrčení a ničení? Je to opravdu slabostí, konstatujeme-li skutečnost existence německého národa? Je to opravdu tak naivní doufati ve vděčnost národů, kterým bylo pomozeno v jejich zápase o samostatnost, a v rozumnost aspoň jedné části německého národa? Dr. P.

O. MYCJUK: „AGRARISACE ŽIDOVSTVA UKRAJINY NA PODKLADĚ VŠEOBECNÉ EKONOMIKY.“ Praha 1933, 8, str. 176.

„Věčný žid“ je věčným thematem v literatuře, a v poslední době i na plátně ve filmu. Legenda o „věčném židovi“ praví: Byl to bohatý obchodník, bydlel v Jerusalémě za časů Pontia Piláta, právě když Kristus byl vydán rozlícené tlupě k ukřižování. Měl dceru, kterou miloval nade všecko. Byla těžce nemocná a prosila svého otce, „věčného žida“, aby povolal k ní Spasitele, který konal zázraky, uzdravoval nemocné, aby uzdravil i ji. Otec však nevyhověl prosbě milované dcery, neboť silně nenáviděl Spasitele, a když potkal Spasitele, který nesl kříž na Golgotu, plivl Mu do obličeje.

Po návratu domů nezastal již svoji dceru mezi živými, zemřela. A i sám na sobě pocítil tíhu prokletí. Byl odsouzen neumíratí až do druhého příchodu toho, jemuž plivl do obličeje. Taková je legenda. Ale ukrajinský národ a s ním celé Slovanstvo po celé své dějiny mají co dělati ne s legendami, ale se smutnou, všední skutečností v boji za